

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Uudenmaan elinvoimakeskus kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Uudenmaan elinvoimakeskus kannattaa lukutaitoa edistävien koulutusten siirtämistä toteutettavaksi aina työvoimakoulutuksina. Muutoksella voidaan pyrkiä takaamaan tasalaatuisempia palveluita ja sitomaan tätäkin kotoutumisen osaa lähemmäs muita kunnan ja työvoimaviranomaisen tarjoamia kotoutumispalveluita. Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa kuitenkin tuoda esiin, että toteutuessaan muutos vaatii riittäviä resursseja työvoimaviranomaiselle, jotta kotoutujille on tarjolla riittävästi auttavia asiantuntijoita sekä laadukkaita koulutuksia myös tulevaisuudessa. Alueita tulisi myös vahvemmin tukea yhteistyöhön palveluiden hankinnassa yhdenvertaisen palvelutason takaamiseksi maan laajuisesti; palvelutason suuri vaihtelu maan sisällä saattaa kiihdyttää Suomeen muuttaneiden muuttoa suurille kaupunkialueille, erityisesti pääkaupunkiseudulle, parempien kotoutumismahdollisuuksien perässä.

Uudenmaan elinvoimakeskus kannattaa joustavuuden lisäämistä kotoutumiskoulutuksiin, jotta koulutukset voivat entistä paremmin vastata Suomeen muuttaneiden tarpeisiin ja edistää työllistymistä sekä elävää kielen oppimista esimerkiksi työpaikoilla. Joustavat ja eri tarpeisiin räätälöidyt palvelut vaativat kuitenkin työllisyysalueiden yhteistyötä kilpailutuksessa sekä riittävät resurssit toteutuakseen laadukkaina. Nyt suunnitellut ja sovitut suuret säästöt kotoutumisen rahoitukseen yhdistettynä toimijoille suunniteltuihin lisävastuisiin vaarantavat kuitenkin nämä hallituksen esityksessä esiin tuodut kehittämistoimenpiteiden toteuttamisen.

Uudenmaan elinvoimakeskus haluaakin tuoda esiin, että esimerkiksi tämänhetkisessä työllisyystilanteessa ei ole todennäköistä, että kuntien omat toimet kotoutumisen tehostamiseksi johtavat kotoutujien nopeampaan työllistymiseen, vaikka peruspalveluiden valtionosuuksissa olisi

rahallisia kannustumia. Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, voi ehdotetuilla muutoksilla olla kielteisiä vaikutuksia maahanmuuttaneiden työllistymiseen ja kotoutumiseen, jos kunnat eivät osoita kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen toteuttamiseen riittävästi rahoitusta. Tällä olisi negatiivisia vaikutuksia Suomeen muuttaneiden työllistymiseen sekä kielen ja yhteiskunnallisten valmiuksien oppimiseen. Tällä kehityskululla olisi puolestaan runsaasti pitkäaikaisia negatiivisia heijastusvaikutuksia myös esimerkiksi maahanmuuttaneiden lapsiin.

On selvää, että kielitaidon kehittyminen ja työn saaminen ovat äärimmäisen tärkeitä osia kotoutumisen prosessissa. Samalla Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa kuitenkin tuoda huolensa esiin siitä, että nyt lausunnoilla oleva hallituksen esitys rajaa kotoutumista vahvasti vain näihin elementteihin. Kotoutuminen on pitkäjänteinen prosessi ja siihen tulisi olla oikeus kaikilla Suomeen muuttaneilla. Vahva painotus työllistymisen edistämiseen rajaa esimerkiksi vammansa tai muun rajoitteen puolesta työkyvyttömät, ikäihmiset ja muut työvoiman ulkopuolella olevat kotoutujat, mutta myös työ- tai opiskeluperusteisesti maahan saapuneet lain ulkopuolelle. Uudenmaan elinvoimakeskus toivoo, että laissa kotoutumisen edistämisestä olisi jatkossa vahva painotus myös näiden ryhmien kotoutumiseen.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kotoutumisen rahoituksen yksinkertaistaminen niin, että pääosa maksettavista korvauksista siirretään osaksi yleiskatteellista rahoitusosuutta, saattaa poistaa jonkin verran hallinnollista työtä ja yksinkertaistaa rahoitusjärjestelmää. Samalla Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa kuitenkin esiin ne haasteet kotoutumistyön vaikuttavassa toteutuksessa, joita kunnille, työvoimaviranomaiselle ja hyvinvointialueille maksettavien korvausten tason leikkauksesta ja joidenkin korvausten poistamisesta saattaa seurata. Hallituksen esityksessä esitetyt poistot vastuissa ja tehtävissä viranomaisille ovat hyvin pieniä, erityisesti suhteutettuna kotoutumisen rahoitukseen suunniteltuihin leikkauksiin. Hyvän sekä luotettavan ja läpinäkyvän hallinnon toteuttaminen edellyttää riittäviä resursseja ja näin voidaan samalla varmistaa, että käytettävissä olevat varat suunnataan tarkoituksenmukaisesti oikeisiin palveluihin.

Siirryttäessä yleiskatteelliseen rahoitukseen aikaisempien kotoutumistyön resurssien turvaaminen ei välttämättä onnistu, mikäli kuntatalouden realiteetit tai hyvinvointialueiden vaikea taloustilanne johtavat siihen, että yleiskatteellisesti toimijoille osoitetut varat kohdennetaan jatkossa muihin rahoitusta edellyttäviin palveluihin ja kohteisiin.

Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa samalla tuoda esiin, että henkilön kotoutumisaika tulisi sitoa palveluiden tosiasialliseen saatavuuteen. Koska kotoutumisaikaa on lyhennetty, on tärkeää, että maahan tulleella on mahdollisuus käyttää olemassa olevia kotoutumispalveluita täysipainoisesti koko kotoutumisajan. Palveluiden toteutumisesta tulee näin ollen huolehtia riittävin resurssein.

Lisäksi Uudenmaan elinvoimakeskus tuo esiin huolensa kotoutumista edistävän monialaisen yhteistyön rahoituksen leikkausten mahdollisesta vaikutuksesta osaamiskeskustoimintaan. Monilla alueilla osaamiskeskustoiminnassa on viime vuosina kehitetty innovatiivisia uusia tapoja tehdä tehokasta

yhteistyötä kotoutumisessa resursseja yhdistäen ja säästäen, ja monet keskuksista ovat kehittäneet myös toimivia malleja työnantajayhteistyöstä osana kotoutujien työllistämistoimia. Ehdotetuilla muutoksilla voisi olla negatiivinen tämän kaltaisen yhteistyön kehittämiseksi myös jatkossa. Rahoituksen leikkaaminen monialaisesta yhteistyöstä vaikeuttaa myös yhteistyön tekemistä hyvinvointialueiden kanssa. Tiukassa taloudellisessa tilanteessa toimijat joutuvat yleisesti priorisoimaan vain määritellyjä tehtäviä, jolloin hyviä tuloksia tuottanut monialainen yhteistyö organisaatioiden välillä voi vaarantua.

Nyt esitetyllä ehdotuksella ei ole merkittävää vaikutusta elinvoimakeskuksen tehtäviin. Sekä ihmiskaupan uhrien että varautumisen kustannukset muodostavat vain osan vuosittaisesta päätösmäärästä ja niiden käsittely on erityiskustannuskorvauspäätöksiä kevyempää.

64§ vastaanottoon varautumisen kustannusten korvaamisen lakkauttaminen ja sen vaikutukset kuntapaikkoihin:

Uudenmaan elinvoimakeskus muistuttaa, että Suomi on sitoutunut ottamaan vastaan haavoittuvassa asemassa olevia kiintiöpakolaisia. Lainsäädännön ja pakolaisten vastaanotosta maksettavien korvausten linjausten tulisi tukea näitä sitoumuksia ja pikemminkin edistää toimia, joilla kiintiöpakolaiset saataisiin sujuvasti sijoitettua kuntiin.

Kuten esityksen perusteluissakin todetaan, 64§:n liittyvä kahdeksan kuukautta on maksimi, jolta ajalta korvauksia on voitu maksaa. Tämä ei ole ollut kaikilta osin riittävä edes nykytilanteessa ja tätä pidemmät kustannukset ovat jääneet kuntien ja hyvinvointialueiden itse maksettavaksi. Jos 64§ poistetaan laista, on sillä heijastevaikutuksia erityisesti pienempien kuntien talouteen. Suomessa pakolaisten vastaanotto perustuu kuntien vapaaehtoisuuteen, joten muutos vaikeuttaisi merkittävästi elinvoimakeskusten työtä neuvotella kuntapaikoista ja saada kiintiöpakolaiset sijoitettua alueensa kuntiin.

Tällä hetkellä vähintään 20–25 kiintiöpakolaisen vastaanotto on laskelmallisesti katsottu riittävän suureksi määräksi, jotta vastaanotosta aiheutuvat kustannukset, kuten esimerkiksi henkilöstöresurssit ja kotoutumispalveluista aiheutuvat kustannukset, on saatu katettua. Tässä Uudenmaan elinvoimakeskus tosin huomauttaa, että laskennallisia korvauksia ja niiden kestoa on lähiaikoina leikattu merkittävästi samaan aikaan, kun kuntien tehtäviä kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi on lisätty, joten aiemmat laskelmat eivät välttämättä enää ole ajantasaisia. Jos hallituksen esityksen mukaisesti myös vastaanoton kustannusten korvaamisesta luovutaan, joutuvat vastaanottavat alueet punnitsemaan vastaanoton riskejä ja kustannuksia entistä tarkemmin. Tämä koskee myös sellaisia kustannuksia, jotka johtuvat kunnista riippumattomista viivästyksistä. Tämän seurauksena halukkuus vastaanottaa voi vähentyä.

Uudenmaan elinvoimakeskus tuo esiin, että hallitus on halunnut 2026–2027 kohdentaa kiintiöpakolaisia ruotsinkielisiin kuntiin. Jos varautumisen kustannuksia ei jatkossa korvata, kuormittaa se vuonna 2027 erityisesti ruotsinkielisiä kuntia ja hyvinvointialueita, ja kuntapaikkojen löytäminen niistä vaikeutuu entisestään. Lisäksi tämä aiheuttaisi pitkällä aikavälillä vastaanoton keskittymistä suurempiin kuntiin, koska pienempien kuntien ja hyvinvointialueiden talous ei välttämättä kestä vastaanoton kustannuksia. Samalla pakolaisten vastaanottoon liittyvä ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus keskittyvät isompiin kuntiin ja hyvinvointialueille, mikä ei ole kokonaisuudessaan Suomelle suotuisaa kehitystä.

Uudenmaan elinvoimakeskus tuo esiin huolensa siitä, että esitetty lakimuutos saattaa jatkossa heikentää myös suurten kuntien halukkuutta vastaanottaa pakolaisia. Tämä voisi johtaa tilanteeseen, jossa kiintiöpakolaisille ei löydy Suomesta lainkaan vastaanottavia kuntia. Erityisen ongelmallista tämä olisi hätätapauksissa, joissa Suomeen valituille kiintiöpakolaisille ei korvausten leikkausten vuoksi enää olisi tarjolla kuntapaikkoja. Tällöin he joutuisivat odottamaan lähtömaissaan kohtuuttoman pitkiä aikoja, usein epäinhimillisissä olosuhteissa. Kehitys voisi heikentää myös Suomen kansainvälistä mainetta.

68§ ihmiskaupan uhrien korvaukset ja niiden vaikutukset:

Uudenmaan elinvoimakeskus huomauttaa, että Suomea sitovat ihmiskaupan uhrien hyväksikäytön torjuntaa ja uhrien suojelua koskevat direktiivit, joita toimeenpannaan nykyisellä järjestelmällä, jossa kustannukset korvataan tosiasiallisiin kustannuksiin perustuen. Mikäli tähän pykälään liittyvien kustannusten korvaukset siirretään hyvinvointialueiden yleisrahoitukseen, on varmistettava, että pitkäjänteisesti kehitettyjä palveluja on saatavilla jatkossakin tälle erityisen haavoittuvassa asemassa olevalle ryhmälle. Lisäksi on varmistettava, että käytettävissä olevat resurssit ohjautuvat jatkossakin nimenomaan ihmiskaupan uhrien palveluiden toteuttamiseen.

Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa lisäksi tuoda esiin, että tällä hetkellä vain osa hyvinvointialueista hakee korvauksia ihmiskaupan uhreille annetuista palveluista aiheutuneista kustannuksista. Hallituksen esityksessä korvauksia esitetään jyvitetäväksi kaikille hyvinvointialueille, myös niille, jotka eivät ole aikaisemmin hakeneet korvauksia.

Korvausten jaossa hyvinvointialueille tulee huomioida erityisesti ne alueet, jotka ovat aiemmin hakeneet korvauksia ja joiden asiakaskunnassa on väestömäärä sekä kohderyhmän auttamiseen erikoistuneet palvelut huomioon ottaen todennäköisesti eniten kohderyhmään kuuluvia henkilöitä. Näin varmistetaan, että heidän palvelutarpeisiinsa voidaan vastata riittävällä tasolla myös jatkossa.

Maksettavat korvaukset voisi myös jyvittää esimerkiksi tunnistettujen uhrien määrän mukaan, jolloin toimintamalli myös ohjaisi hyvinvointialueita tunnistamaan ihmiskaupan uhreja ja järjestämään heille soveltuvia palveluja. Korvaukset voisi maksaa hyvinvointialueille laskennallisten korvausten

tapaan perustuen auttamisjärjestelmässä olevien ihmiskaupan uhrien määrään alueella. Näin rahoitus ei myöskään sulkisi ulkopuolelle ihmiskaupan uhreiksi joutuneita Suomessa syntyneitä henkilöitä ja Suomen kansalaisia. Mikäli palvelujen järjestämiseen ei ole kannustinta, on myös vaarana, että ihmiskaupan uhreja ei tunnisteta. Tällä voi myös olla vaikutuksia ihmiskaupan takana olevaan rikollisuuteen ja sen torjumiseen.

Tällä hetkellä maksetuissa korvauksissa korostuu erityisesti Uudenmaan alue, jossa kunnat ovat vastaanottaneet korvauksia huomattavasti muita alueita enemmän. Uudenmaan kunnat ovat hakeneet korvauksia lähes kaksinkertaisesti esimerkiksi Pirkanmaahan nähden, joka oli Suomessa toiseksi aktiivisin alue korvausten hakemisessa. Uudenmaan elinvoimakeskus tiedostaa, että ihmiskaupan uhreja saattaa olla myös niillä alueilla, jotka eivät ole korvauksia hakeneet, mutta pyytää kiinnittämään huomiota korvausten oikeudenmukaiseen jakautumiseen nykytilanteen pohjalta, jotta ihmiskaupan uhrien palvelutaso ei vaarannu myöskään suurimmilla kaupunkialueilla.

Siirtymäsäännös korvausten lakkauttamiseen:

Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa tuoda esiin, että esitetyissä mahdollisissa muutoksissa lakiin tulee huomioida riittävä siirtymäaika. Näin varmistetaan, että kunnat ja hyvinvointialueet voivat saada korvauksia vastaanottoon varautumisen kustannuksista sekä ihmiskaupan uhrien ja toimeentulotuen kustannuksista, jotka ovat syntyneet ennen uuden lain voimaantuloa. Hallituksen esityksen mukaan ihmiskaupan uhreista ja toimeentulotuesta maksettavat korvaukset siirtyisivät osaksi hyvinvointialueiden rahoitusta 1.1.2027 alkaen, eikä niistä näin ollen voisi enää hakea korvausta voimassa olevan kotoutumislain perusteella. Hallituksen esityksen mukaan vastaanottoon varautumisen kustannusten korvaaminen päättyisi puolestaan kokonaan 1.1.2027 alkaen.

Tällä hetkellä voimassa olevan lain perusteella kunnat ja hyvinvointialueet hakevat edellä mainituista kustannuksista korvauksia takautuvasti toteutuneiden kustannusten mukaan vasta kustannusten syntymisen jälkeen. Vastaanottoon varautumisen ja ihmiskaupan uhrien kustannuksista syntyviin korvauksiin tarvitaan lisäksi elinvoimakeskuksen päätös KEHA-keskuksen maksatusta varten. Voimassa olevan lain mukaan kunnat ja hyvinvointialueet voivat hakea korvauksia kaksi vuotta sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana tapahtuneesta toiminnasta korvausta haetaan.

Uudenmaan elinvoimakeskus katsoo, että esitettyyn lakiehdotukseen tulee lisätä siirtymäaika, jonka perusteella kunnat ja hyvinvointialueet voivat hakea korvauksia ennen mahdollisen lakimuutoksen voimaan tuloa syntyneistä kustannuksista. Kunnille ja hyvinvointialueelle syntyy edellä mainittuja kustannuksia vuoden 2026 loppuun asti ja korvauksia haetaan takautuvasti toteutuneiden kustannusten mukaan. Jos lakimuutos toteutuu esitetyn mukaisesti, kunnilla ja hyvinvointialueilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta hakea vuoden 2026 lopussa syntyneistä kustannuksista korvauksia.

Uudenmaan elinvoimakeskuksen näkemyksen mukaan kohtuullinen siirtymäaika tarkoittaisi sitä, että hakijalla on oikeus hakea korvauksia kahden vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana tapahtuneesta toiminnasta korvausta haetaan.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Uudenmaan elinvoimakeskus tukee kotoutujien velvoitetta osallistua kotoutumissuunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen sekä suomen tai ruotsin kielen koulutukseen.

Uudenmaan elinvoimakeskuksen mukaan velvoittavuuden osalta kuitenkin riittäisi nykytilan säilyttäminen kotoutumislaisissa; velvoittavuuden lisäämisen vaikutukset voivat jäädä pinnallisiksi ja tilapäisiksi eivätkä esitetyt muutokset välttämättä vahvista kotoutumista edistäviä osallisuuden tai yhteenkuuluvuuden kokemuksia pitkällä aikavälillä. Jo nykyisellään kotoutumisprosessi nostaa esiin maahan muuttaneen omaa vastuuta kotoutumisestaan ja esimerkiksi yhteiskuntaorientaation sekä kotoutumiskoulutusten sisällöt korostavat yksilön oikeuksien lisäksi velvollisuuksia sekä opettavat toimimaan Suomalaisessa yhteiskunnassa itsenäisesti. Tämän lisäksi viranomaiset ja muut tahot, kuten esimerkiksi oppilaitokset ja järjestöt, ovat monelta osin tuottaneet palveluita, jotka kannustavat ja opettavat Suomeen muuttaneita itsenäiseen toimintaan, kielen oppimiseen ja nopeaan työllistymiseen.

Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa esittää huolensa siitä, että on myös vaarana, että tässä esityksessä sekä esityksessä laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetuin lain ja sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamiseksi (VN/7747/2024) esitetyt muutokset lakeihin maahan muuttaneiden velvoittavuuden lisäämiseksi lisäävät hallintotaakkaa sekä aiheuttavat lisäkustannuksia hallitusohjelmaan kirjatun norminpurkuperiaatteen ja säästötavoitteiden vastaisesti.

Laadukkaat kotoutumispalvelut – erityisesti maahantulon alkuvaiheessa – ovat ratkaisevia maahan muuttaneen omatoimisuuden ja vastuullisuuden kehittämisessä. Kyky ottaa vastuuta omasta kotoutumisesta vaihtelee yksilöllisesti: traumakokemukset, vammat, ikä ja muut kognitiiviset rajoitteet voivat merkittävästi vaikeuttaa oppimista ja siten hidastaa kotoutumista. Suomi on sitoutunut vastaanottamaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä ja siten myös sitoutunut takaamaan heidän oikeutensa kotoutua. Kaikkien ihmisten kyvyt oppia kieltä, työllistyä ja kotoutua ovat moninaisia, ja palvelutarjonnan on vastattava tähän moninaisuuteen. Uudenmaan elinvoimakeskus korostaa, että kotoutumispalveluita on resursoitava riittävästi, jotta kunnat, työvoimaviranomaiset ja hyvinvointialueet voivat tarjota kaikille sopivaa tukea tarvittavan ajan.

Lisäksi Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa myös tuoda esiin, että esimerkiksi OECD:n tuottaman tutkimuksen mukaan (Indicators of Immigrant Integration 2023: Settling In) kotoutumista edistävien toimien pakollisuus voi heikentää motivaatiota ja luoda vastareaktioita sekä maahan muuttaneiden että Suomessa syntyneiden keskuudessa. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että huolimatta pakottavista toimista maahan muuttaneet – erityisesti EU:n ulkopuolelta tulevat – olivat edelleen muuta väestöä heikommassa asemassa esimerkiksi koulutuksessa ja työllistymisessä. Uudenmaan

elinvoimakeskus ehdottaakin, että velvoittavuuksien lisäämisen sijaan Suomen tulisi panostaa erityisesti yhteiskunnan vastaanottavuuteen ja eri väestöryhmien väliseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kotoutumisen uusiin ja innovatiivisiin työelämälähtöisiin keinoihin, maahan muuttaneiden koulutustason nostoon, sekä tulijoiden yhteiskunnallisen osallisuuden lisäämiseen. Näillä toimilla edistettäisiin vieraskielisten työllistymistä ja siten heidän osaamisensa ja potentiaalinsa täysimääräistä hyödyntämistä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Uudenmaan elinvoimakeskus korostaakin, että vaikka kotoutujan oma panos kotoutumisensa ja työllistymisensä edistämässä on kiistatta tärkeä, on yhtä lailla tärkeää säilyttää laissa kotoutumisen edistämisestä yhteiskunnan vastaanottavuuteen ja hyviin väestösuhteisiin liittyvät maininnat ja tehtävät. Kotoutuminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan onnistunut prosessi vaatii tuen lisäksi verkostoja ja vastaanottavaa yhteiskuntaa. Kotoutumisen yksi parhaimmista tunnusmerkeistä onkin yksilön kokemus yhteiskuntaan kuulumisen tunne, jolla on merkittävä vaikutus yksilön hyvinvointiin, toimijuuteen ja pitkän aikavälin kotoutumiseen. Tutkimuskirjallisuuden mukaan osallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset vahvistavat luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin, lisäävät sosiaalista pääomaa ja tukevat aktiivista osallistumista koulutukseen, työelämään ja kansalaisyhteiskuntaan.

Sekä vastaanottava yhteiskunta että hyvät väestösuhteet mahdollistavat suotuisan ympäristön onnistuneelle ja tehokkaalle kotoutumiselle. Uudet tulijat kotoutuvat asuinkuntaansa, joten on tärkeää, että hyvät väestösuhteet säilytetään osana kunnan tehtäviä. Hyvien väestösuhteiden edistäminen on lopulta osa yhteiskuntarauhan turvaamista ja siten kaikkien Suomessa asuvien edun mukaista.

Uudenmaan elinvoimakeskus tuo myös esiin, että oman kielen ja kulttuurin tukeminen on tärkeä osa kotoutumista, sillä useat tutkimukset osoittavat, että erityisesti lapsilla ja nuorilla vanhempien äidinkielen ylläpito ja oppiminen ovat tärkeitä elementtejä tunnekielen kehittämisessä ja kotoutumisen edistämässä. Oman kielen ja kulttuurin merkityksen säilyttäminen laissa tukee erityisesti nuorten identiteetin kehittymistä ja näin tukevat myös kotoutumista kokonaisvaltaisena ja nykyisen tietopohjan tiedostavana prosessina.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Yhtenäiset toimintatavat kaikkialla Suomessa ovat kannatettavia, koska ne yhdenvertaistavat palvelut ja asettavat Suomeen muuttaneet ihmiset samaan asemaan riippumatta siitä, missä he asuvat. Kun käytännöt ovat samat kaikilla alueilla, järjestelmä on selkeämpi ja helpommin ymmärrettävä sekä asiakkaille että ammattilaisille, eikä palveluihin pääsy riipu asuinpaikasta. Uudenmaan elinvoimakeskus haluaa kuitenkin nostaa esiin, että monilla alueilla alkuvaiheen palveluprosessin haasteena ei ole niinkään hidas ohjautuminen, vaan pikemminkin pitkät odotusajat palveluihin pääsyssä.

Muutokset elinvoimakeskusten tehtäviin alkuvaiheen palveluissa:

Uudenmaan elinvoimakeskus on toteuttanut muille kotoutuja-asiakkaille kuin työnhakijaksi rekisteröityneille järjestettävien kotoutumisen alkuvaiheen palveluiden saatavuuden, laadun ja verkostoyhteistyön ja yhteisten keskusteluiden avulla ja tämän kaltainen koordinaatiotyö on joka tapauksessa erottamaton osa elinvoimakeskusten tehtäväkenttää.

Uudenmaan työssä erilaisten teemakohtaisten verkostojen merkitys korostuu alueen moninaisuuden vuoksi. Uudenmaan työssä erillisestä yhteistyöryhmästä saatava vastaava hyöty on aina saavutettu tekemällä tiivistä yhteistyötä eri tahojen kanssa erilaisissa jo olemassa olevissa temaattisissa verkostoissa ja työryhmissä vuosien ajan.

Muut huomiot

Lainsäädäntömuutosten vaikutus toimijoiden työhön:

Uudenmaan elinvoimakeskus tiedostaa, että lainsäädäntöä tulee välillä ajantasaistaa, mutta haluaa tässä yhteydessä tuoda esiin, että jatkuvat muutokset lainsäädännössä lisäävät hallintotyötä sekä kotoutumispalveluiden järjestäjille että alueita ohjaaville ja neuvoville toimijoille. Esimerkiksi elinvoimakeskusten osalta jatkuva muutos aiheuttaa lisätyötä viestinnän, ohjauksen ja neuvonnan osalta – kunnissa, työllisyysalueilla ja hyvinvointialueilla toimintaympäristön muutokset puolestaan hankaloittavat kotoutumisen pitkäjänteistä kehittämistyötä.

Monialaisen yhteistyön ja kolmannen sektorin merkitys kotoutumisessa sekä oman kielen ja kulttuurin ylläpidossa:

Laaja-alaisella yhteistyöllä paikallis- ja aluetasolla on aina ollut merkittävä rooli kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden edistämisessä. Lukuisat yhdistykset, oppilaitokset ja erilaiset uskonnolliset yhteisöt kuten seurakunnat ovat tarjonneet laadukkaita kotoutumista tukevia palveluita, jotka ovat täydentäneet viranomaisten tarjoamia kotoutumispalveluita. Näiden toimijoiden, aivan erityisesti kolmannella sektorilla, tekemä työ on muun muassa osaltaan varmistanut, että Suomeen muuttaneet ovat esimerkiksi päässeet harjoittelemaan kieltä, he ovat saaneet verkostoja sekä tukea työnhakuun. Erityisen paljon tämänkaltaista tukea tarvitsevat erityisen haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt sekä viranomaisten kotoutumispalveluiden ulkopuolelle jäävät henkilöt, kuten Suomeen työn tai opintojen perässä muuttaneet.

Työn tärkeän luonteen vuoksi Uudenmaan elinvoimakeskus toivoo, että tämän monialaisen yhteistyön sekä kansalaisyhteiskunnan tuki tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin jatkossakin myös lain tasolla. On tärkeää tunnistaa, että viranomaispalveluja tukevaan kotoutumiseen panostaminen ja sen riittävä resursointi tukevat samalla itsenäistä kotoutumispolkua ja yksilön omaa vastuunottoa. Koska kotoutuminen tapahtuu myös arjessa viranomaispalvelujen ulkopuolella, on prosessissa tärkeää kiinnittää erityistä huomiota myös arjen mahdollisuuksiin edistää kotoutumista omaehtoisesti.

Vastaanottavan työelämän merkitys kotoutumisessa ja Suomen taloudelle:

Vaikka ulkomailla syntyneiden työllisyysaste on Suomessa noussut ja maassaoloaika parantaa työllistymistä, tutkimukset osoittavat edelleen merkittäviä eroja suomalaistaustaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä, erityisesti kokoaikaiseen palkkatyöhön sijoittumisessa. Samalla työelämän kansainvälistyminen ja monimuotoistuminen tarjoavat merkittäviä mahdollisuuksia osaamispohjan laajentamiseen ja yritysten kilpailukyvyn vahvistamiseen, mutta edellyttävät myös varautumista riskeihin, kuten eriarvoistumiseen, syrjintään, työperäiseen hyväksikäyttöön, harmaan talouden kasvuun sekä työmarkkinoiden polarisoitumiseen ja prekarisaatioon. Väestörakenteen muutos ja osaavan työvoiman puute haastavat yritysten kasvua, minkä vuoksi vieraskielisen työvoiman tuoma osaaminen, resurssit ja kansainväliset verkostot on saatava täysimääräisesti käyttöön. Tämä edellyttää, että monimuotoisuutta tarkastellaan strategisena voimavarana sekä edistetään kansainvälisten osaajien maahanmuuttoa ja yrittäjyyttä.

Useiden tutkimusten (mm. Being Black in Europe 2023, Ahlaq 2024) mukaan Suomessa esiintyy eurooppalaisittain paljon syrjintää ja rekrytointisyrjintää. Tätä tukevat myös Uudenmaan ELY-keskuksen Kumppanina kotoutumisessa -hankkeen vuonna 2023 toteuttaman kyselyn tulokset, joissa arabian-, darin-, soranin- ja somalinkieliset miehet ilmaisivat vahvan halunsa työllistyä Suomessa, mutta kokivat merkittäviksi esteiksi erityisesti työnantajien haluttomuuden palkata maahanmuuttaneita. Tulokset osoittavat, että kotoutuminen ja työllistyminen eivät ole yksinomaan yksilön vastuulla, vaan edellyttävät yhteiskunnan ja työmarkkinoiden vastaanottavuutta, joka tulisi Uudenmaan elinvoimakeskuksen näkemysten mukaan tunnistaa keskeiseksi kotoutumisen painopisteeksi.

Uudenmaan elinvoimakeskus katsoo, että työmarkkinoiden vastaanottavuuden systemaattinen vahvistaminen ja työelämän monimuotoisuuden kehittäminen ovat välttämättömiä. Tämä edellyttää työnantajien osaamisen pitkäjänteistä tukemista vieraskielisten rekrytoinnissa, perehdyttämisessä, integroitumisessa ja monimuotoisten työyhteisöjen johtamisessa sekä osaamisen tunnistamisen, kielenoppimisen tuen ja asettautumista tukevien palvelujen kehittämistä. Vieraskielisten jääminen koulutustaan vastaamattomiin tehtäviin johtaa osaamishukkaan ja heikentää kasvupotentiaalia.

Vieraskielisen työvoiman sitouttaminen on kokonaisvaltainen ja vaiheittainen prosessi, minkä vuoksi vastaanottavan yhteiskunnan ja työelämän merkitys tulee tunnistaa ja tunnustaa myös lainsäädännössä.

